

Makale Künyesi (Araştırma): Kurt, G. (2022). Arap dünyasında Türk edebiyatı: Ece Temelkuran'ın Muz Sesleri adlı eserinin Türkçeden Arapçaya çevirisi. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 795-810.

<https://doi.org/10.32321/cutad.1163045>

ARAP DÜNYASINDA TÜRK EDEBİYATI: ECE TEMELKURAN'IN MUZ SESLERİ ADLI ESERİNİN TÜRKÇEDEN ARAPÇAYA ÇEVİRİSİ

Gülfem KURT¹

ÖZET

En genel anlamıyla, bir dilden başka bir dile yapılan aktarım işlemi olarak tanımlanabilecek çeviri, barındırdığı birçok anlam ve yüklediği işlevsellikle çok yönlü bir süreçtir. Yazın çevirisi, genel tanımdan farklı olarak yaratıcı ve sanatsal tüm kullanımları da içerdiği için tanımlaması daha güç olsa da kaynak metnin anlamını ve mesajını çeviri metinde yansıtmaya hedeflenen bir konumu olan ve kaynak bir dildeki yazını, metnin anlamsal, sözdizimsel ve biçimsel özelliklerini belirli bir düzlemde koruyarak hedef yazına aktarma işlemi olan bir süreç şeklinde tanımlanabilir.

Çevirinin dil ve kültür olmak üzere iki önemli boyutu vardır. Çeviribilimin araştırma alanı ise çevirinin bu iki boyutunu birden kapsar. Günümüz dünyasında hedef Türkiye'nin stratejik ve jeopolitik konumu hedef ekonomik sebepler hedefse yaşanan bazı toplumsal olaylar neticesinde Arap dünyası ile ilişkiler gittikçe hızlanmakta ve karşılıklı dil alışverişi dolayısıyla filmler, diziler, kitaplar ve bunun gibi pek çok kültür ögesi Türkçeden Arapçaya, Arapçadan da Türkçeye çevirmeye hızla devam etmektedir. Türk edebiyatı da Arap dünyasında hızla tanınmaya ve okunmaya başlanmış, bu alanda en büyük katkıyı Suriye asıllı çevirmen Abdulkadir Abdelli sağlamıştır. Ahmet Hamdi Tanpınar, Orhan Veli, Yaşar Kemal, Fakir Baykurt, Aziz Nesin, Orhan Kemal ve daha nice yazarın pek çok kitabını Arapçaya çevirmiş, bu da edebi aktarımda büyük bir etkileşim yaratmıştır. Bu çalışmada da Abdelli'nin Arapçaya çevirdiği, Ece Temelkuran'ın Muz Sesleri adlı eserinin Arapça çevirisinde geçen kültürel öğeler ve bu öğelerin Arapçaya çevrilirken kullanılan çeviri stratejileri incelenecektir. Çalışmanın kuramsal çerçevesinde çeviribilimci Newmark'ın kültürel unsurlar sınıflandırması ile çeviribilim araştırmacısı Venuti'nin "yerleştirme" ve "yabancılaştırma" çeviri stratejilerinden yararlanılacaktır. Çalışmada

¹ Erzurum Teknik Üniversitesi, Dr. gulfemisguzar@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-5403-1847>

söz konusu roman ile hedef metin kültürel unsurların çevirisi için önerilen yöntemler aracılığıyla karşılaştırmalı olarak incelenecek, çeviri stratejilerine yönelik tespitlerde bulunulacaktır. Çalışmaya bütünce olarak seçilen roman, çevirmen Abdulkadir Abdelli tarafından Esvatu'l Mevz adıyla Arapçaya aktarılmıştır.

Anahtar kelimeler: Edebiyat, çeviri, Muz Sesleri.

TURKISH LITERATURE IN THE ARAB WORLD: TRANSLATION OF ECE TEMELKURAN'S MUZ SESLERİ FROM TURKISH TO ARABIC

ABSTRACT

In the most general sense, translation, which can be defined as the transfer process from one language to another, is a multifaceted process with many meanings and functionality. Although literary translation is more difficult to define because it includes all creative and artistic uses, unlike the general definition, the text in a source language, which has a position to reflect the meaning and message of the source text in the translated text, is the target by preserving the semantic, syntactic and stylistic features of the text on a certain level. It can be defined as a process with a transfer to literature. Translation has two important dimensions: language and culture. The research field of translation studies covers these two dimensions of translation. In today's world, if the strategic and geopolitical position of Turkey is the target, economic reasons are the target, relations with the Arab world are accelerating as a result of some social events and due to the mutual language exchange, many cultural items such as movies, TV series, books and so on are rapidly being translated from Turkish to Arabic and from Arabic to Turkish. Turkish literature has also started to be recognized and read rapidly in the Arab world, and the Syrian-born translator Abdulkadir Abdelli has made the greatest contribution to this field. He translated many books by Ahmet Hamdi Tanpınar, Orhan Veli, Yaşar Kemal, Fakir Baykurt, Aziz Nesin, Orhan Kemal and many other authors into Arabic, which created a great interaction in literary transmission. In this study, the cultural elements in the Arabic translation of Ece Temelkuran's Muz Sesleri, which Abdelli translated into Arabic, and the translation strategies used in the translation of these elements into Arabic will be examined. In the theoretical framework of the study, the cultural elements classification of translation scientist Newmark and the translation strategies of translation studies researcher Venuti's "domesticization" and "foreignization" will be used. In the study, the novel in question and the target text will be examined comparatively through the methods proposed for the translation of cultural elements, and determinations will be made regarding translation strategies. The novel chosen as a whole for the study was translated into Arabic by the translator Abdulkadir Abdelli under the name Esvatu'l Mevz.

Keywords: Literatüre, translation, Muz Sesleri.

GİRİŞ

20. yüzyılın ikinci yarısından sonra bağımsız bir bilim dalı olarak kabul gören çeviribilim, iletişim aktarıcısı olmasının yanı sıra en etkili kültür aktarıcısı olarak da literatüre girmiştir. Topluların birbirleriyle olan etkileşiminin sonucunda, gelişen ve değişen dünyada ortaya çıkan farklı ihtiyaçlar doğrultusunda çeviribilim, artık dilbilimin alt dalı olarak değil, diller ve kültürler arasında bir köprü vazifesi gören, dillerin ve kültürlerin zenginliğinin yaşamasını sağlayan bir uygulama haline almıştır. Nitekim Arap dünyasıyla olan ilişkilerin artması dolayısıyla pek çok farklı alanda karşılıklı kültürel aktarımlar yapılmaya başlanmış, bunun en önemli kanıtı da Türk edebiyatının Arap dünyasında tanınırlığının gitgide artması olmuştur. Bu anlamda en büyük katkıyı Suriye asıllı Abdulkadir Abdelli vermiş, çokça Türkçe eseri Arapçaya kazandırmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığının 2005 yılında çeviri eserlere maddi destek vermeye başlamasıyla birlikte, 2006 yılında bakanlık destekli ilk kitap, söz konusu çevirmen tarafından tercüme edilen, İlber Ortaylı'nın "İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı" adlı eseri olmuştur. Bakanlık desteğiyle birlikte yetmiş yakın Türkçe eseri Arapçaya çeviren, Abdelli'nin tercüme ettiği kitaplar arasında, Orhan Kemal, Aziz Nesin, Orhan Pamuk, Muzaffer İlgü ve Orhan Veli Kanık gibi Türk edebiyatının önemli kalemlerinin yanı sıra, Halil İbrahim Özcan'ın "Çankaya'nın Duvaklı Geline Fikriye", Ece Temelkuran'ın "Muz Sesleri" ve Oya Baydar'ın "Kayıp Söz" adlı kitapları gibi güncel eserleri de Arap dünyasıyla tanıştırmıştır. Söz konusu bu çalışmada da, Oxford, Paris, Beyrut üçgeninde geçen bir aşk ve savaş romanı olan *Muz Sesleri* ile hedef metin karşılaştırmalı olarak kültürel öğeler bağlamında ele alınmış ve çeviride kullanılan stratejilere yönelik çıkarımlarda bulunulmuştur. Kuramsal çerçevede Peter Newmark'ın kültürel unsurlar sınıflandırmasından hareketle kültürel unsurların çevirisinde Lawrence Venuti'nin "yabancılaştırma" ve "yerileştirme" adı verilen çeviri stratejilerinden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle kültürel öğelerin aktarımı ve "yabancılaştırma" ile "yerileştirme" kavramlarına değinilmiştir.

Kültürel Öğelerin Aktarımı

Kültür, bir toplumun yaşayış tarzını, gelenek ve göreneklerini, yeme-içme, giyinme alışkanlıklarını ve değer sistemlerini içeren bir kavramdır. Kültür; tarihsel ve toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü (Türk Dil Kurumu) ise; çeviri, milletler arası kültür transferinin sağlanmasında

en temel araçtır. Bu kültür aktarımlarının milletlerin yakınlaşmasında ve temaslarının yoğunlaşmasında büyük bir işlevselliği vardır. Günümüz dünyasında, değişen ve gelişen teknoloji sayesinde kültürlerin izole bir şekilde yaşamlarını sürdürmeleri neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Bir şekilde, çeşitli vasıtalarla kültürler transfer edilmekte ve tanınmaktadır. Peter Newmark kültürü “yaşam şekli” ve “belli bir dili ifade aracı olarak kullanan bir topluluğa özgü yaşam şeklinin dışavurumları” olarak tanımlar (Newmark, 1988, s.94). Bu sözleriyle aynı zamanda, kültür ve dilin iç içe geçmişliğine vurgu yapar. Öyle ki, belli bir kültüre özgü unsurların başka bir dilde ifade edilmesi kültürler ve diller arasındaki farklılıklardan dolayı çeşitli güçlükler doğurabilir. İki kültür de aynı ya da benzer ifade biçimlerini, etkiyi ve bağlamı yakalamak ve birebir bir eşdeğerlik kurmak çeviride pek mümkün olamamaktadır (Taş, 2017, s.5). Günümüzde çeviride kültürel öğelerin aktarımının önemi gün geçtikçe daha çok bilinmekte ve bu alanda yazılan makale ve yapılan çalışmalarda kültürel aktarımın önemine çokça değinilmektedir. Bu amaçla çevirmenler artık kendilerine belirli stratejiler belirlemekte ve hedef kültürde kabulü ve uyumu sağlamak amacıyla “yabancılaştırma”dan “yerileştirme” ye kadar çeşitli yöntemler kullanmaktadır. Burada ki asıl nokta, herhangi bir metindeki bir unsur bir kültür için çeviri sorunu oluşturuyorken kavramın var olduğu başka bir kültürde hiç sorun oluşturmama ihtimalindedir. Örneğin: T.S. Eliot’un *The Waste Land* adlı şiirinin ilk dizesinde yer alan *April is the crullest month...* ifadesinde *April* (Nisan) ayı bir kültür için çiçekleri, kuşları, baharı andıracakken, bu ayın yağmur ve fırtınaları andırdığı başka bir kültürde kültürlerarası ayrılığın çeviri açısından sorun olduğu söylenebilir (Aksoy, 2002, s. 89).

Newmark dil, kültür ve çeviri kavramlarına ve aralarındaki ilişkiye *A Textbook of Translation* (1988) adlı kitabında değinmiş, kaynak-hedef dil arasındaki kültürel farklılıktan kaynaklı oluşan çeviri sorunlarını, bunların nasıl çözülebileceğini, her kültüre özgü unsurları çeviride nasıl çevrilmesi hedefliğine yer vermiş, bu kavramları sınıflandırmış ve her biri için farklı yöntemler geliştirmiştir (Uluşahin, 2018, s.20). Peter Newmark, temelde metin analizi, çeviri süreci ve kültür gibi konulara odaklanır, iyi bir çeviri yapabilmeyen ön koşulunun kaynak metni ve kültürü iyi analiz etmek olduğunu savunur. Dolayısıyla, çeviride kültüre özgü ortaya çıkan sorunlar kaynak kültürün veya dilin anlaşılmasının bir sonucudur. Çeviride kültür odak noktası haline geldiğinde, sık sık “kaynak ve hedef diller arasındaki kültürel boşluk ya da mesafeden kaynaklanan çeviri sorunları” ile karşılaşılır (Newmark, 1988, s.94).

1988 yılında kültürel öğelerin sınıflandırmasını beş başlıkta toplamış, 2010 yılında yayınladığı Translation and Culture (Çeviri ve Kültür) adlı makalesinde kültürel öge sınıflandırmasını yeniden biçimlendirmiştir. Bunlar şu şekildedir: Ecology; public life; social life; personal life; customs and pursuits; private passions (Newmark 2010, s. 173-177).

1) Çevresel unsurlar: Jeolojik ve coğrafi çevre.

2) Kamu Hayatı: Politika, hukuk ve yönetimi içerir.

3) Sosyal Yaşam: ekonomi, meslekler, toplumsal refah, sağlık ve eğitimi içerir.

4) Kişisel Yaşam: yiyecekler, kılık kıyafet ve ev eşyalarını içerir.

5) Gelenek, görenekler ve sosyal etkinlikler: Yavaş alkışlama ve masaya vurarak alkışlama gibi gelenekler; kriket ve futbol gibi sosyal etkinlikler ve bunlara bağlı tüm ulusal deyimler.

6) Kişisel Merak ve Tutkular: Din, müzik, şiir ve bunlara bağlı çeşitli toplumsal kuruluşlar, kiliseler, sanatsal kuruluşlar ve dernekler. (Newmark'dan akt. Yıldırım, 2015, s. 224)

Newmark bu sınıflandırmaya ek olarak, kültürel unsurların çevirisinde izlenebilecek yöntemlere de kitabında değinir. Bunlar arasında aktarım, kültürel eşdeğerini kullanma, işlevsel çeviri, kelimesi kelimesine çeviri, çıkarma, yerileştirme, çift mısra kullanma, kabul gören standart çeviri yapma, not veya dipnot kullanmak gibi açıklama yollarına gitme, ekleme, uyarlama, tımkak işareti kullanma gibi belirticilerden yararlanma şeklinde yöntemler bulunur (Newmark, 1988, s. 68-91). Bazı çeviribilimciler kültürü çevirinin özü olarak görürken Newmark kültürü çevirinin en büyük engeli olarak görür: “Bireysel sosyal gruplar arasındaki kültürel farklılıklar anlaşılmanın ve böylece çevirinin önündeki temel engeldir.” (Newmark'dan akt. Yıldırım, 2015, s. 224). Newmark'a göre üç şey çeviride sorun oluşturabilir: İlk olarak, kaynak metindeki öge hedef kültürde olmayabilir. İkinci olarak, kaynak kültüre özgü öğelere hedef kültür okuru tahammül edemeyebilir. Üçüncü olarak bu öğeler alıcı kültüre yabancı gelebilir.” (Newmark'dan akt. Yıldırım, 2015, s. 224).

Peter Newmark'ın yaklaşımı her ne kadar Gideon Toury, Even Zohar, Hans J. Vermeer ve Katharina Reiss gibi hedef odaklı yaklaşımı savunan çeviribilimcilerden farklı olsa da kaynak metnin çözümlenmesi konusuna verdiği önem bakımından, bu çalışmada kaynak metindeki kültürel öğelerin incelenmesinde Peter Newmark'ın sınıflandırmasından yararlanılacaktır.

Lawrence Venuti'nin Yerleştirme ve Yabancılaştırma Stratejileri

Amerikalı çeviribilimci Lawrence Venuti'nin stratejileri olarak kabul gören “yerleştirme” ve “yabancılaştırma” kavramlarını Venuti, ünlü Alman felsefecisi Friedrich Schleiermacher'in çeviriye dair görüşlerine dayanarak açıklar. Ona göre “Ya çevirmen yazarı olduğunca rahat bırakır ve okuru ona doğru yaklaştırır; ya da okuru rahat bırakır ve yazarı ona doğru yaklaştırır” (Schleiermacher'dan akt. Kurultay, 1985, s.198). Yazarın okura yaklaştığı durumlarda yerleştirme stratejinin benimsenmesi söz konusudur. Yerleştirme kaynak metnin yabancılığının en aza indirgenmesidir ve böylece çeviri metin hedef dil okurları tarafından kolaylıkla kabul görür. Çevirmenin yerleştirme stratejisini benimsemesinin çeşitli sebepleri olabilir. Örneğin “çevirmen yaşadığı dönemin siyasi ve kültürel gerçekliklerine göre yerleştirmeyi seçmiş olabilir” (Venuti, 1998, s. 240–241). Hedef kültürdeki çeviri geleneğini sürdürmeyi isteyebilir, aykırılıktan çekinebilir veya farkında olmadan yerleştirme çeviri stratejisini benimsemiş olabilir. Bu strateji doğrultusunda çeviri sürecinde farklı görünen kültürel unsurları çevirirken, kültürel unsurları çıkarma, atlama, değiştirme, ekleme, kendi kültürüne uyarılama, işlevsel çeviri gibi çeviri uygulamalarına başvurabilir (Taş, 2017, s.7). Yabancılaştırma ise, hedef dil okurlarının yabancı metindeki farklılıklarla karşılaştığı, düşündüğü ve sorguladığı bir süreci ifade eder. Yabancılaştırma stratejisini benimseyen bir çevirmen kültürel öğeleri çevirirken sözcüğü sözcüğüne çevirme, tınak işareti veya italik yazım ile farklılığı vurgulama, , dipnot kullanarak çevirme, açıklama veya açıklama yaparak çevirme, not ekleme gibi çeşitli çeviri uygulamalarını gerçekleştirebilir (Taş, 2017, s.7). “Yabancılaştırıcı çeviri, sözcüğü sözcüğüne çeviriyi içermekle birlikte onunla sınırlı değildir, hedef kültürün dışladığı bir kaynak metin seçilerek çevrilmesinden hedef dilde sıra dışı biçimlerin tercih edilmesine kadar çok farklı yöntemlerle yapılabilir” (Gürçağlar, 2011, s.146). Venuti yabancılaştırma stratejisini aynı zamanda hedef kültürde “direnc” olarak da adlandırır (Munday'dan aktaran Taş, 2017, s.7). Akıcı olmayan ve erek okur için yabancılaş taşıyan metinler, hedef kültürdeki çeviri normları karşısında adeta bir hâkimiyet alanında direnc oluşturarak varlık gösterebilir. Yerleştirme stratejisi bir anlamda çeviri metinlerin erek kültürün, ekonominin, siyasetin amaçlarına ve var olan değerlerin sürdürülmesine hizmet ederken, yabancılaştırma stratejisi çeviri metinler aracılığıyla okuru yabancı kültürlerle göndererek, alışkanlıkları bozar ve var olan çeviri geleneğini sarsar. Dahası çeviri için düşünülen saydam metin algısına direnir ve çevirmenin görünmezliğini kırmaya çalışır. Yabancılaştırma, kaynak metnin dilsel ve kültürel özelliklerini

korumayı amaç edinen çevirmenlerin benimsediği ve ön plana taşındığı bir stratejidir. “Böyle bir çeviri stratejisi sadece erek metnin kaynak metnin ruhunu hissettirmez, aynı zamanda okurların dünyadaki farklı kültürlerle hakkındaki bilgisini de geliştirebilir” (Resti Sujarwanto’dan akt. Taş, 2017, s. 7).

Bu kapsamda incelenen çevirideki örnek bulgular aşağıdaki tablolarda sunulmuştur:

Kaynak Metin

Bu Allah’ın belası şehir seni ayıklayıp, yolup
serseme çevirdiğinde bakalım ne düşüneceksin (s.57)

Hedef Metin

دعينا نر ماذا ستقولين عندما تنتفك هذه المدينة، وتجعلك بلهاء
(s.63)

Newmark’ın
yöntemi

Çıkarma

Gelenek, görenekler ve sosyal etkinlikler
sınıflandırmasına giren “Allah’ın belası” ifadesi
çıkartılarak “Bu şehir” şeklinde hedef dile uyarlanmıştır.

Venuti’nin
stratejisi

Yerlileştirme

Yerlileştirme

Kaynak Metin

Geri zekâlı Peter’e söylemenin ne âlemi vardı? (s.61)

Hedef Metin

ما ضرورة القول للمخبول بيتر؟ (68)

Newmark’ın
yöntemi

Uyarlama

Venuti'nin stratejisi	Gelenek, görenekler ve sosyal etkinlikler sınıflandırmasına giren “Ne âlemi vardı” ifadesi “ne gereği vardı” şeklinde uyarlanmıştır. Yerleştirme
-----------------------	---

Kaynak Metin

Gıcır gıcır pahalı ayakkabılarıyla dolaşan erkek Arap öğrencilere, tatsız tuzsuz giyinen bütün akademisyenlere.. (s.65)

Hedef Metin

Newmark'ın yöntemi	Uyarlama	Çıkarma
	Gelenek, görenekler ve sosyal etkinlikler sınıflandırmasına giren “Gıcır gıcır pahalı ayakkabılar yerine” pahalı yeni ayakkabılar uyarlaması yapılmıştır.	“Tatsız tuzsuz” ifadesinden tuzsuz ibaresi çıkarılmıştır.
Venuti'nin stratejisi	Yerleştirme	Yerleştirme

Kaynak Metin

Yoksul evlerin **iyiden iyiye** kolunu kanadını kırar böyle hediyeler. (s.70)

Hedef Metin

Newmark'ın yöntemi	Çıkarma
	هدايا من هذا نوع تكسر ذراع بيت الفقير وجناحه. (55)

Venuti'nin stratejisi Gelenek, görenekler ve sosyal etkinlikler sınıflandırmasına giren “**İyiden iyiye**” ifadesini çevirmen, herhangi bir anlam eksilmesine neden olmayacağını öngördüğü için çıkarmış olabilir.
Yerlileştirme

Kaynak Metin

Ancak **bas bas bağırınca** sesi insanı rahatsız etmiyor.
(s.48)

Hedef Metin

(53) ولكنها عندما تصرخ بأعلى صوتها لا يزعج صوتها أحدا.

Newmark'ın yöntemi

Uyarlama

Venuti'nin stratejisi

Gelenek, görenekler ve sosyal etkinlikler sınıflandırmasına giren **Bas bas bağırınca** ifadesi, “çok yüksek sesle bağırınca” şeklinde uyarlanmıştır.
Yerlileştirme

Kaynak Metin

Çorabın kaçmış (s.83)

Hedef Metin

(90) جوربك مفقود

Newmark'ın yöntemi

Uyarlama

Gelenek, görenekler ve sosyal etkinlikler sınıflandırmasına giren “Çorap kaçması” ifadesi “çorap delinmesi” şeklinde hedef metne uyarlanmıştır.

Venuti'nin stratejisi	Yerleştirme
-----------------------	-------------

Kaynak Metin

Gülen kadınlardan **ödümüz pathyor** bizim Filipina. Bu yüzden **şöyle ferah feza** sevmeyi de sevmeyi de beceremiyoruz. (s.90)

Hedef Metin

نحن نتقطع مراراتنا رعبا من النساء اللواتي يضحكن لنا بل فليبيننا. لهذا لا نتجح بأن نحب أو نحب بفرح وراحة (s.98)

Newmark'ın yöntemi	Uyarlama	Çıkarma
Venuti'nin stratejisi	Yerleştirme	Yerleştirme

Kaynak Metin

Bizim çeliğimize **ona göre** su verilmemiş, kırılıyoruz orta yerimizden. (s.91)

Hedef Metin

(99) كأننا فولاذ لم يسق جيدا

Newmark'ın yöntemi	Uyarlama
Venuti'nin stratejisi	Yerleştirme

..ona göre.. ifadesi “iyi bir şekilde” olarak hedef metne uyarlanmıştır.

Venuti'nin stratejisi	Yerlileştirme
-----------------------	---------------

Kaynak Metin

Eski bir militan olarak, **AMAL**'in 1986 Şatila Kuşatması'nı açıklaması hedefti önce.. (s.96)

Hedef Metin

1986 كان عليها أن تقسر حصار مخيم شاتيلا عام 1986

Newmark'ın yöntemi Çıkarma

Kaynak metinde yer alan eski bir militan olarak cümlesi, çevirmen tarafından çeviriye hiç dâhil edilmemiştir. Aynı zamanda AMAL denilen 1975'te Şii İmam Musa Sadr tarafından kurulan Mazlumlar hareketinin devamını karşılayan topluluğun adı hedef metinden çıkarılmıştır. Newmark'ın kültürel sınıflandırmasında yer alan ve politika, hukuk ve yönetim gibi konuları içeren kamu hayatına ilişkin bir örnektir.

Venuti'nin stratejisi Yerlileştirme

Kaynak Metin

Nasır'ın gömlek yakalarına sürmek, bir de kendisine “**beyaz kahve**” yapmak için. (s.97)

Hedef Metin

(105) تمسح فيه ياقات قمصان ناصر وتغلي منه زهورات.

Newmark'ın yöntemi Uyarlama

Newmark'ın kültürel sınıflamasında yer alan “kişisel yaşam” kategorisi kişinin günlük hayatında kullandığı nesnelere, kıyafetleri, yiyecek ve içecekleri kapsamaktadır. القهوة البيضاء اللبنانية “beyaz kahve” Lübnan'da meşhur bir içecektir. Portakal

çiçeği ile hazırlanan bu içeceği, çevirmen hedef dilde **زهورات** yani bitki çayı ifadesiyle genellemiştir. Çevirmenin hedef kültürde var olan bir kavramı genel bir adla vermesinin nedeni olarak **زهورات** dendiğinde akıllara beyaz kahvenin gelebileceği ihtimalini düşünmüş hedef açıklayabiliriz.

Venuti'nin stratejisi

Yerleştirme

Kaynak Metin

Dev bir bilgi ağacının etrafında **pervane oluyorsunuz.** (s.103)

Hedef Metin

تدورون حول شجرة معلومات ضخمة كالمروحة (111)

Newmark'ın yöntemi

Sözcüğü sözcüğüne

“isteğini elde etmek için birinin yanından ayrılmayıp gönlünü etmeye çalışmak” anlamında kullanılan “Etrafında pervane olmak” ifadesi hedef metinde pervane gibi etrafında dönmek şeklinde uyarlanmıştır. Gerçek anlamda bir dönmeden bahsedilmeyen etrafında pervane olmak ifadesini çevirmen, hedef kültürde sözcüğü sözcüğüne bir karşılık vermeyi uygun görmüştür.

Venuti'nin stratejisi

Yabancılaştırma

Kaynak Metin

Bu sefer çekemem tamircinin **afra tafrasını.** (s.113)

Hedef Metin

(122). في هذه المرة لا تريد سماع تنفيخ المصلح

Newmark'ın yöntemi	Uyarlama Newmark'ın kültürel sınıflamasında yer alan “gelenek, görenek ve sosyal etkinlikler” içerisinde yer alan deyimler sınıflandırmasında yer alan afra tafirasını çekmek ifadesini çevirmen hedef kültüre üflemesini duymak şeklinde uyarlamıştır.
Venuti'nin stratejisi	Yerleştirme

Kaynak Metin

Bonjour habibi! (s.115)

Hedef Metin

(124) **بونجور حبيبي**

Newmark'ın yöntemi	Aktarım Kaynak metinde italik yazılarak vurgulanan bu sözcük, Fransızca transkripsiyona uygun şekilde yazılmış ancak çevirmen bu sözcüğü hedef dile Arapça transkriptle aktarmıştır.
Venuti'nin stratejisi	Yabancılaştırma

Kaynak Metin

Dökülür kızgınlığı. Nasılsa en iyi o bilmiyor mu bu gece kimsenin eve gidemeyebileceğini, yani **değmeyeceğini**. (s.132)

Hedef Metin

و كيف ما كان الأمر أفلا تعرف هي أفضل من الجميع أنك لن تستطيع الذهاب الى البيت ولن تلمس أحدا (142)

Newmark'ın yöntemi	Sözcüğü sözcüğüne Kaynak metinde kullanılan bir şeyi yapmaya değmez ifadesi hedef metinde gerçek anlamı olan değmek, dokunmak olarak kullanılmıştır.
Venuti'nin stratejisi	Yabancılaştırma

Kaynak Metin

Yıllardır iki yakası bir araya getirilemeyen *Ulusal Güvenlik Stratejisi*.. (s.153)

Hedef Metin

(163) "الامستراتيجية الوطنية للدفاع" الذي لم يجد حلا بأي شكل

Newmark'ın yöntemi	Uyarılama Newmark'ın kültürel sınıflamasında yer alan "gelenek, görenek ve sosyal etkinlikler"içerisinde yer alan deyimler sınıflandırmasında yer alan "iki yakası bir araya gelmemek" ifadesi hedef kültüre "bir türlü çözüm bulunamayan" şeklinde uyarlanmıştır.
Venuti'nin stratejisi	Yerleştirme

SONUÇ

Tarihe bakıldığında köklü bir geçmişe dayanan Türk-Arap ilişkileri değişen dünya ihtiyaçları doğrultusunda da gelişmiş, bu durum edebi ilişkilerin gelişmesine de yansımıştır. Türk ve Arap toplumlarının ilk kaynaşması savaşlar yoluyla olmuş, daha sonra haçlı Seferleri döneminde büyük mücadele veren Türk sultanlarını sadece dönemin saygın şairleri değil, Arap tarihçileri de şiirler yazarak övgüde bulunmuşlardır. Bunlar arasında el-Azimi, İbn Kalanisi ve İbn Esir en önde gelen Arap tarihçileridir (Polat, 2004).

Modern dönem olarak adlandırılan günümüz dünyasında da çeşitli ilişkiler içerisinde bulunan Türk-Arap toplumları sınırların ortadan kalkmasıyla birlikte karşılıklı iletişimin ve kültürün aktarımı için

çeviriye her zamankinden fazla ihtiyaç duymaya başlamıştır. Bu bağlamda da edebi çeviriler oldukça önem kazanmış, çeviri çalışmalarının karşılıklı kültür aktarımını sağlayıcı bir köprü vazifesi görmesi mümkün olmuştur. Böyle bir durumda çevirmenler köprü'nün ayaklarını oluşturmaktadır. Yapılan iyi bir çeviri, edebi canlılığın artmasındaki en büyük etmendir. Abdulkadir Abdelli de Türkçeden Arapçaya yaptığı çeviriler vasıtasıyla Türk edebiyatının Arap dünyasında merak edilir hale gelmesini ve dolayısıyla bu alanda ikili çeviri araştırmaları yapılması gibi doğal bir sonucun ortaya çıkmasına vesile olmuştur.

Türk ve Arap toplumları ortak kültürel değerlere, gelenek ve göreneklere sahip olduğundan dolayı, kaynak dilde geçen bazı ifadeler hedef dilde de birebir karşılık bulabilmektedir. Yakın coğrafyada yaşamak, aynı dine mensup olmak gibi çeşitli faktörler bu durumu açıklamaktadır. Ancak zaman zaman kaynak dilde yer alan bir deyim, eş dizimin ya da kültürel bir kavramın hedef dile tam anlamıyla aktarılabilmesi durumu söz konusu olmuş, dolayısıyla böyle bir durumda çeşitli çeviri stratejilerinden yararlanılmıştır.

Ece Temelkuran'ın "Muz Sesleri" Adlı Eserinin Arapça Çevirisinde Kültürel Öğelerin Aktarımı adlı bu çalışmada, kültürel unsurların çevirisine odaklanılmış ve Newmark'ın kültürel unsurlar sınıflandırmasından yararlanılmıştır. Ayrıca, çeviribilimci Lawrence Venuti'nin önermiş olduğu "yabancılaştırma" ve "yerleştirme" çeviri stratejilerinden hangisinin ağırlıklı olarak kullanıldığına ilişkin tespitite bulunulmaya çalışılmıştır. Çalışma bulguları kültürel unsurların çevirisinde kaynak metnin yabancılığının en aza indirgeyen ve çeviri metnin hedef dil okurları tarafından kolaylıkla kabul gördüğü "yerleştirme" stratejisinden ağırlıklı olarak faydalandığı görülmüştür. Bu strateji doğrultusunda çevirmen, çeviri sürecinde farklı görünen kültürel unsurları çevirirken uyarlama, çıkarma, aktarma, sözcüğü sözcüğüne gibi çeviri uygulamalarına başvurmuştur. Tüm bu çıkarımlar doğrultusunda bu çalışmanın, hem Türk-Arap edebiyatı okuruna farklı bir bakış açısı kazandırdığı, hem de karşılıklı çeviribilim çalışmaları yapan araştırmacılar açısından yol gösterici bir nitelik taşıdığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, N. B. (2002). *Geçmişten günümüze yazın çevirisi*. Ankara: İmge.
- Gürçağlar, Ş. T. (2011). *Çevirinin abc'si*. İstanbul: Say.
- Kurultay, T. (1985). Çeviri yöntemi üzerine düşünceleriyle F. Schleiermacher. *Dün ve Bugün Çeviri 1* içinde (s. 191-217). İstanbul: Bilim/Felsefe/Sanat Yayınları.
- Newmark, P. (1988). *Textbook of translation*. Oxford: Pergamon Press.
- Newmark, P.(2010). Translation and culture. In *Meaning in Translation* (Lewandowsk Tomaszcyk, B. and Thelen, M., Ed.) (p. 171-182).
- Polat, İ. E. (2004). Arap edebiyatı penceresinden orta çağda haçlı seferlerine karşı Türklerin mücadeleleri. *Nüsha*, 4(13), 7-22.
- Taş, S. (2017). Kültürel unsurların çevirisi ve çeviri stratejileri. *Humanitas*, 5(10), 1-14.
- Uluşahin, E. (2018). Orhan Kemal'in bereketli topraklar üzerinde, müfettişler müfettişi, üçkağıtçı, adlı yapıtlarında kültürel unsurların çevirisi üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *Humanitas*, 6(11), 11-31.
- Venuti, L. (1998). Strategies of translation. In *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (Baker, M., Ed.) (p. 240-44).
- Yıldırım, C. (2015). Amin Maalouf'un Afrikalı Leo ve Semerkant romanlarında kültürel unsurların çevirisi üzerine bir inceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(39), 222-232.